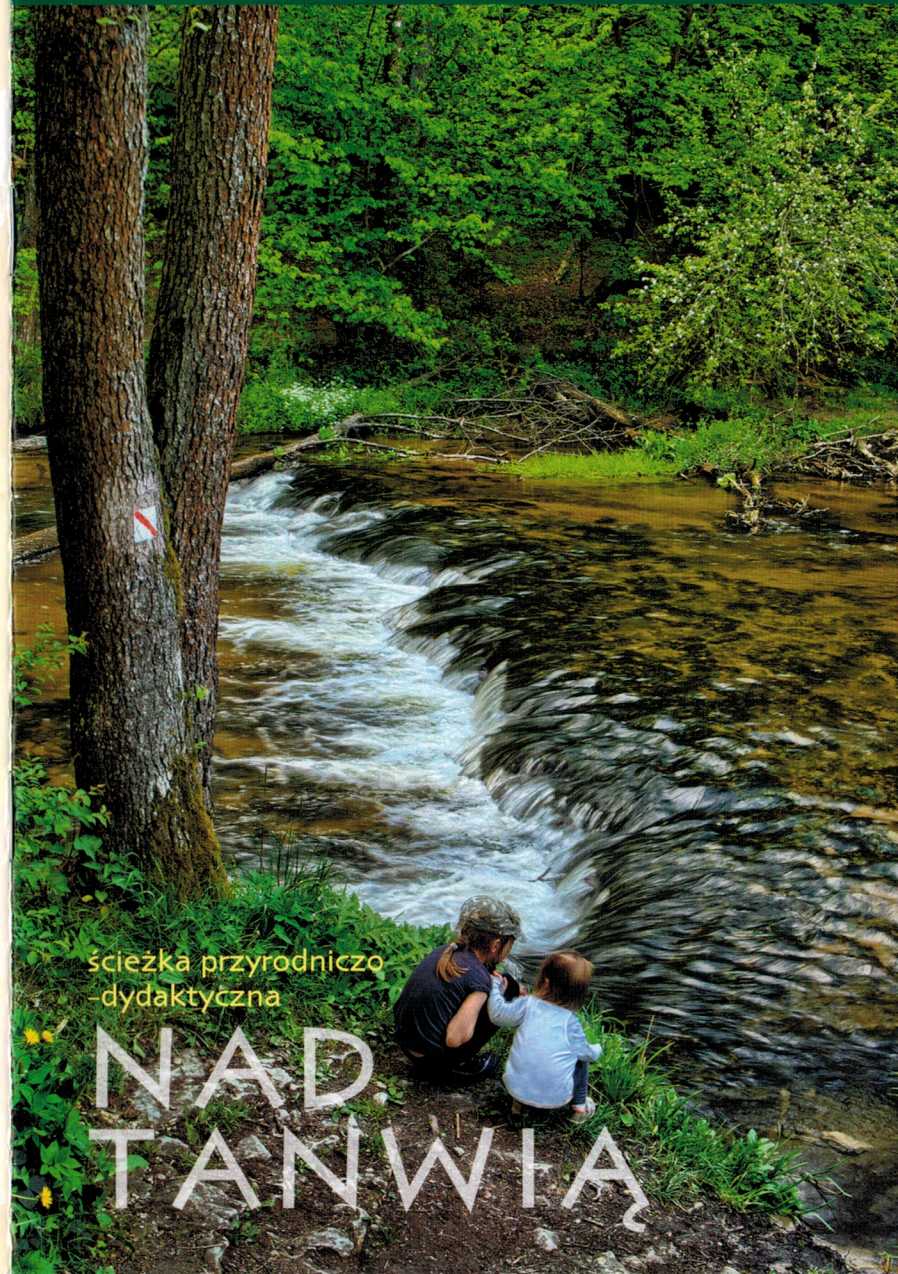

ISBN 978-89931-27-6

ścieżka przyrodniczo-
dydaktyczna

NAD TANWIA

Zapraszamy Państwa na ścieżkę przyrodniczo-dydaktyczną „Nad Tanwią”, biegnącą doliną rzeki Tanew po obu jej brzegach i ukazującą fragment jednego z najciekawszych rezerwatów krajobrazowych Roztocza - rezerwatu „Nad Tanwią”. To tutaj można zobaczyć najpiękniejsze roztoczańskie wodospady zwane potocznie „szumami” lub „szypotami” oraz zapoznać się z różnorodnymi zespołami leśnymi i innymi niezwykle ciekawymi elementami przyrody.

Parking na początku ścieżki

Trasa ścieżki rozpoczyna się od parkingu leśnego, położonego przy drodze Susiec - Cieszanów na początku miejscowości Huta Szumy, tuż przed mostem na rzece Tanew (jadąc z Suśca w kierunku Cieszanowa). Na parkingu tym znajdziemy drewniane stoły i ławy, kosze na śmieci oraz sanitariaty. Stoi tam również szereg tablic informacyjnych, z którymi warto się zapoznać zanim wyruszymy na ścieżkę. Na jednej z nich widzimy przebieg trasy naszej ścieżki, inne zaś przedstawiają gatunki roślin i zwierząt leśnych oraz różne zagadnienia dotyczące gospodarki leśnej. Długość ścieżki wynosi ok. 3 km, a jej trasa jest stosunkowo łatwa do przejścia za wyjątkiem odcinka w samym rezerwacie, gdzie należy szczególnie uważać aby nie ześlizgnąć się do wody. Ścieżka jest oznakowana na drzewach białymi kwadratami z czerwonym paskiem po przekątnej.

Tablice edukacyjne na początku trasy

Zanim wyruszymy na trasę, zapoznajmy się z obowiązującymi na niej zasadami:

- Nie rozpalajmy ognisk - chrońmy las przed pożarem
- Nie niszczy roślin, drzew oraz tablic i urządzeń turystycznych
- Zachowajmy ciszę - wówczas zobaczymy więcej
- Nie zaśmiecajmy terenu - korzystajmy z koszy na śmieci, a najlepiej zabierzmy ze sobą to co przynieśliśmy - przecież i tak zabierzemy mniej
- Nie płośmy i nie zabijajmy zwierząt
- Dla bezpieczeństwa prowadźmy psy na smyczy
- Parkujmy i biwakujmy wyłącznie w miejscach do tego wyznaczonych

Pierwszy przystanek ścieżki

Wyruszamy na trasę, która w początkowej swej części wiedzie skrajem piaszczystej wierzchołki porośniętej borem sosnowym świeżym. Po ok. 100 m dochodzimy do **przystanku 1 - „Bór sosnowy”**. Z informacji na stojącej tu tablicy dowiemy się wielu interesujących szczegółów na temat sosny - drzewa będącego głównym gatunkiem lasotwórczym na terenie Puszczy Solskiej i Nadleśnictwa Józefów. Nieco dalej ścieżka schodzi w dół i wiedzie drogą biegnącą skrajem doliny rzeki Tanew. Pod okapem drzewostanu sosnowego pojawia się drugie piętro, które tworzy świerk pospolity. W dolinie w drzewostanie głównym pojawiają się w domieszce brzozy.

Trasa ścieżki
w borze sosnowym

Kładka na
Potoku Łosinieckim

Wkrótce dochodzimy do potoku z rwącym nurtem i czystą wodą oraz brzegami porośniętymi olchą. Jest to prawy dopływ Tanwi o nazwie Potok Łosiniecki. Przechodzimy przez drewnianą kładkę i docieramy do **przystanku 2 - „Łąka śródleśna”**. Z ustawionej tu tablicy dowiemy się co to są łąki, gdzie występują i jakie jest ich znaczenie dla środowiska przyrodniczego oraz dla człowieka. Po zapoznaniu się z treścią tej tablicy ruszamy dalej skręcając w lewo równoległe do rzeki (uwaga na znaki), przecinamy łąkę i dochodzimy znów do lasu przy zakolu Potoku Łosinieckiego. Zaraz potem ścieżka skręca w prawo.

Przystanek 3
- „Ściółka leśna”

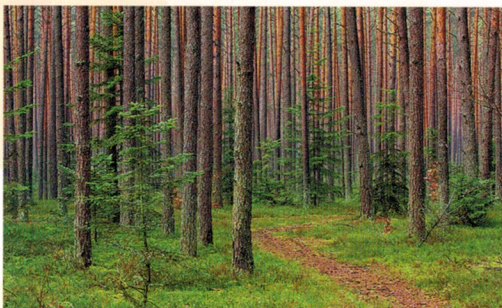
Opuszczamy dolinę rzeki, wspinamy się na wierzchołkę i wchodzimy znów do boru sosnowego świeżego. W podroście i podszyciu widzimy młode świerki, jodły oraz sztucznie wprowadzone buki. Dochodzimy do **przystanku 3 - „Ściółka leśna”**. Z ustawionej tu tablicy dowiemy się jak ważna jest ściółka leśna w ekosystemie, jak wiele różnorodnych organizmów żywych w niej występuje. Dlatego też ta niezwykle delikatna warstwa lasu, jaką jest gleba i ściółka, powinna być szczególnie chroniona.

Podszyt bukowy
w borze sosnowym
świeżym

Skręcamy w lewo i nadal idziemy borem świeżym. Po ok. 300 m dochodzimy do **przystanku 4 - „Podszyt bukowy”**. Stojąca tu tablica wyjaśni nam pojęcie „podszytu” (dolnej warstwy roślinności leśnej, czyli krzewów i młodych drzew) oraz jego rolę i znaczenie w drzewostanach sosnowych rosnących na ubogich siedliskach borowych. Zrozumiemy zatem dlaczego w drzewostanie sosnowym rosnącym na ubogim siedlisku, mijaliśmy po drodze tyle młodych buków.

Bór sosnowy świeży

Wędrujemy dalej, by po kolejnych 300 m dojść do rozległej polany, na której zlokalizowano **przystanek 5 - „Bór świeży”**. Ten najczęstszy w okolicznych lasach zespół leśny opisany jest na stojącej tu tablicy. Drzewostan buduje w nim sosna z udziałem świerka i jodły, podrost i podszyt tworzą: świerk, kruszyna i jarząb, w runie zaś zobaczymy takie gatunki, jak: borówka czernica i brusznica, orlica, siódmaczek, kosmatka owłosiona oraz liczne mchy. Kolejna tablica na tym przystanku informuje nas o tym, że znajdujemy się na skraju rezerwatu „Nad Tanwią”. W oddali słychać już szum wodospadów.

*Bór jodłowy
na przystanku 6*

Idąc dalej zauważymy, że w drzewostanie głównym pojawia się jodła, a w dolnej jego partii widać gęste naturalne odnowienia jodłowe. Sosna nagle ustępuje i wchodzimy do typowego boru jodłowego. Dochodzimy do usytuowanego w nim **przystanku 6 - „Las naturalny”**. Podziwiamy piękny fragment starodrzewu jodłowego z pojedynczymi dorodnymi sosnami i świerkami. Niektóre jodły osiągają 40 m wysokości i ponad 3 m obwodu. Warstwę krzewów tworzy tu podrost jodłowy, kruszyna, jarząb oraz bez koralowy i leszczyna. W runie rośnie m.in. borówka czarna, szczawik zajęczy, konwalijka dwulistna, malina właściwa i widłak jałowcowaty.

Ruszamy dalej i niebawem schodzimy z wierzchowiny w dolinę Tanwi, by po chwili znaleźć się nad jej brzegiem, tuż przy słynnych „szumach”. Jest to **przystanek 7 - „Szumy”**. Jedna z dwu stojących tu tablic informuje nas, że znajdujemy się na terenie rezerwatu „Nad Tanwią”. Rezerwat ten utworzony został w 1958 roku na powierzchni ok. 48 ha w celu zachowania w stanie naturalnym unikalnego krajobrazu dolin Tanwi i Jelenia w miejscu przetomu tych rzek przez strefę krawędziową Roztocza z licznymi wodospadami, a także dla ochrony łąg olszynowych na dnie dolin oraz lasu mieszanego na ich zboczach, ze znacznym udziałem jodły na granicy jej naturalnego zasięgu. Największą osobliwością rezerwatu są 24 progi skalne w korycie Tanwi, tworzące niezwykle malownicze wodospady. Są one również ciekawostką geologiczną, gdyż stanowią ważną granicę, oddzielającą fałdowe utwory Europy Zachodniej od płytowych struktur Europy Wschodniej. Zagadnienia te wyjaśni nam tekst na tablicy. Miejsce jest niezwykle urokliwe, dlatego warto tu zostać dłuższą chwilę.

*„Szumy” na
rzece Tanew*

*Kładka w pobliżu
„szumów”*

Trasa ścieżki u podnóża urwistego brzegu

Kiedy już nasycimy oczy wspaniałymi widokami, a uszy kojącym szumem wody, idziemy kilkadziesiąt metrów w dół rzeki i po drewnianej kładce przechodzimy na drugą stronę. Dalej idziemy już w górę Tanwi po jej lewym brzegu. Po chwili jesteśmy na **przystanku 8 - „Las grądowy”**. Zamieszczony na tablicy opis dotyczy fragmentu lasu grądowego po drugiej stronie rzeki. Wprawdzie drzewostan główny został tu zniekształcony przez wprowadzenie sosny na zbyt żyzne siedlisko, lecz w warstwie krzewów i runa zachowały się gatunki typowe dla lasu grądowego.

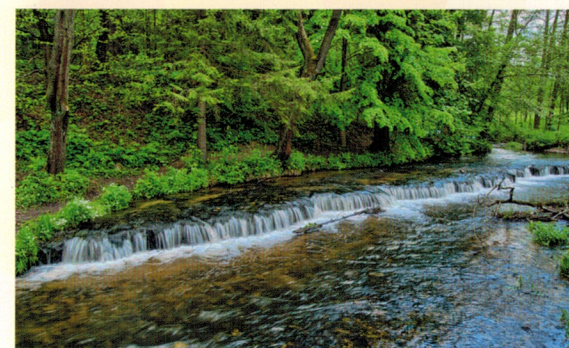

Las grądowy na przeciwnym brzegu

Dalej ścieżka biegnie nad wodą u podnóża stromego i urwistego brzegu. Należy uważać aby nie wpaść do wody, ponieważ może być tu ślisko, zwłaszcza po deszczu. Kiedy kończą się ostatnie progi skalne z wodospadami, dolina nagle się rozszerza i wychodzimy na rozległą łąkę. Rzeka płynie tu zakolami podmywając miejscami urwiste brzegi. Dochodzimy do **przystanku 9 - „Wiosenne wypalanie traw”**. Z treści tablicy dowiadujemy się jak szkodliwy dla środowiska przyrodniczego, a zarazem niebezpieczny jest ten powtarzający się wciąż wczesną wiosną proceder.

Podmyty brzeg na zakolu Tanwi

Okazały wodospad przed mostem

Wkrótce znowu ścieżka zbliża się do rzeki i pojawiają się kolejne progi skalne. Mijamy kilka okazałych wodospadów i dochodzimy do mostu na Tanwi (w pobliżu parkingu skąd rozpoczęliśmy wędrówkę). Przechodzimy przez most i zaraz za nim schodzimy z drogi w prawo na drugi brzeg. Trasa ścieżki prowadzi nas lasem w górę rzeki. Po chwili jesteśmy na **przystanku 10 - „Tanew”**. Ustawiona tu tablica zawiera wiele ciekawych informacji na temat tej niezwyklej rzeki.

Łęg w podmokłej dolinie

Ruszamy dalej i dochodzimy do interesującej tablicy „Mrówki - mali strażnicy lasu”. Po zapoznaniu się z jej treścią wędrujemy nadal drzewostanem sosnowym z domieszką świerka. W drugim piętrze widzimy świerki i pojedyncze jodły. W podroście mamy również jodłę i świerka. Podszyt stanowi głównie leszczyna i kruszyna. Wzdłuż brzegów rzeki rosną olchy. Wkrótce osiągamy **przystanek 11 - „Łęg jesionowo-olszowy”**. Mamy tu dość rozległe obniżenie podmokłej doliny Tanwi, porośnięte głównie przez olchę oraz kruszynę i czeremchę w podszycie.

Przechodzimy przez ols i wędrujemy nadal w górę rzeki, która zaczyna meandrować. Dochodzimy do miejsca, gdzie w 1901 r. przyszły Naczelnik Państwa Polskiego - Marszałek Józef Piłsudski przekroczył przy pomocy leśników granicę zaboru rosyjskiego i austriackiego. Stąd nasza ścieżka skręca ostro w lewo i odchodzi ostatecznie od rzeki. Po opuszczeniu doliny wchodzimy znowu w drzewostan sosnowy. Dochodzimy do **przystanku 12 - „Miejsce historyczne”**. Stoi tu drewniany krzyż i kamienny obelisk poświęcony prof. Janowi Miklaszewskiemu. To właśnie on, jako ówczesny kontroler w lasach Ordynacji Zamojskiej, zorganizował przeprawę przez granicę J. Piłsudskiego, przebranego w mundur leśnika.

W niewielkiej odległości za pomnikiem ścieżka skręca w lewo. Wychodzimy na skraj zrębu z niedawno założoną uprawą leśną. Widzimy na jej powierzchni pozostawione z rzadka pojedyncze stare sosny jako nasienniki (do naturalnego obsiewu). Dochodzimy do przystanku **13 - „Dokarmianie zwierzyny”**. Zobaczymy tu typowy paśnik i lizawkę na sól dla zwierząt leśnych. Szczegółów dotyczących potrzeby i sposobów dokarmiania zwierzyny dowiemy się z tablicy.

Obelisk poświęcony prof. Janowi Miklaszewskiemu

Na przystanku 13

Idąc dalej borem sosnowym dochodzimy do przystanku **14 - „Dary lasu”**. Dowiemy się tu jak różnorakie i złożone funkcje pełni las oraz jak wiele wymiernych i niewymiernych korzyści przynosi człowiekowi. Dlatego nasze lasy powinny być objęte szczególną troską i ochroną.

Ok. 100 m dalej dochodzimy do drogi Susiec - Cieszanów i parkingu, skąd zaczynaliśmy wędrowkę. Tu kończy się trasa ścieżki. Dziękujemy i zapraszamy ponownie.

Nadleśnictwo Józefów ul. Leśna 46, 23-460 Józefów, tel. 84 687 80 05
e-mail: jozefow@lublin.lasy.gov.pl www.jozefow.lublin.lasy.gov.pl

tekst, zdjęcia: ©Wiesław Lipiec, grafika i skład: Maciej Lipiec